

200.000 dinar gönderip barış teklifinde bulundular. İbn Kündacık önce bu teklifi reddetti. Ancak İsa, İshak ve Ebü'l-Mağrâ'nın kendisiyle savaşmak üzere toplandıkları haberini alınca kabul etmek zorunda kaldı. Daha sonra İbn Kündacık ile bu üçlü ittifakın kuvvetleri arasında Nusaybin'de yapılan savaşı İbn Kündacık kazandı. Âmid'e kadar onları takip etti ve mallarına el koydu (Ramazan 267 / Nisan 881). Taberî (*Tarih*, IX, 627) ve İbnü'l-Esir (*el-Kâmil*, VII, 397) İsa b. Şeyh'in ölüm tarihini 269 (882-83) olarak verirler. İbnü'l-Esir onu İrmîniye ve Diyarbekir valisi diye tanıtır (a.g.e., VII, 397). İsa'nın ölümü üzerine yerine oğlu Ahmed geçti.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Sâvî), s. 43, 44, 45; Ya'kûbî, *Tarih*, II, 500-501, 506, 507, 508; Taberî, *Tarih* (Ebü'l-Fazl), IX, 165, 308, 372, 474, 475, 553, 587, 627; Mes'ûdî, *Mürûcü'z-zeheb* (nşr. Kâsım eş-Şemmâli ed-Rifâî), Beyrut 1408/1989, IV, 164, 211, 221; Kindî, *el-Vülât ve'l-kuğât* (Guest), s. 214-215, 241, 242; Belevî, *Siretü Ahmed b. Tolân* (nşr. M. Kürd Ali), Dimaşk 1358, s. 50; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, VII, 42, 43, 123, 176, 186, 238, 334, 362, 397; Saferî, *Ümerâ'ü Dimaşk fi'l-İslâm* (nşr. Selâhaddin el-Müneccid), Dimaşk 1955, s. 61, 62; İbn Kesir, *el-Bidâye*, XI, 27, 47, 85; Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb* (nşr. İbrâhim el-Ebyârî), Kahire 1991, s. 256, 309; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, III, 7, 46, 116; Zirikî, *el-A'âm* (Fethullah), V, 103; Ömer Abdüsselâm Tedmürî, "Üsretü İsa b. Şeyh fi Şayda ve Cenûbi Lübnân fi karneyn III-IV hicrî", *Mecelletü Tarihî'l-'Arab fi'l-'Âlem*, XXIII, Beyrut 1970, s. 23-30; "İsa", *İA*, V/2, s. 1066; M. Canard, "İsa b. al-Shaykh", *EP* (Ing.), IV, 88-91.

KASIM İLGÜN

İSÂ b. YÜNUS

(bk. SEBÎ, İsa b. Yünus).

el-İSÂBE

(الإصابة)

İbn Hacer el-Askalânî'nin
(ö. 852/1449)
sahâbenin hayatına dair eseri.

Tam adı *el-İşâbe fî temyizi's-şahâbe* olup müellifin *Fethu'l-bârî*'den sonra en önemli eseri kabul edilmektedir. Aynı konuda daha önce kaleme alınan bazı kitaplarda sahâbî olmayanların sahâbî diye gösterildiğini ve bu eserlerin muhteva bakımından yetersiz kaldığını söyleyen İbn Hacer, *el-İşâbe*'yi 809'da (1406) yazmaya başlamış, üç defa müsvedde çalışması yaptığı ve kutubını kırk yılda tamamlayabildiğiştir. Eserin mukaddimesinde sahâbeye dair bilgiler verilerek kime sahâbî

deneceği konusu üzerinde durulmuş, sahâbenin güvenilir şahsiyetler olduğu konusundaki âyetler zikredilmiş, onları öven bazı hadisler nakledilmiştir.

Her biri kendi içinde alfabetik dört bölümden meydana gelen eserin birinci bölümünde rivayetleri sebebiyle sahâbî oldukları bilinenler, ikinci bölümde Hz. Peygamber zamanında doğup onu görmeye birlikte Resûlullah'ın vefatına kadar temyiz yaşına girmediği için ondan hadis rivayet edemeyen çocuk sahâbiler, üçüncü bölümde, hem Câhiliye hem İslâm devrine yetişmekle beraber Resûl-i Ekrem ile görüştiklerine dair bilgi bulunmadığı için sahâbî sayılmayanlar (muhadram) ele alınmıştır. Orjinal bir çalışma olan dördüncü bölümde ise tâbiinden olduğu halde bazı kaynaklarda yanlışlıkla sahâbî olarak gösterilenlere yer verilerek isimlerin yanlış okunması, bir hadisi mürsel olarak rivayet eden râvinin sahâbî zannedilmesi, birden fazla ismi, künyesi veya lakabı olan bir sahâbînin muhtelif şahsiyetlermiş gibi gösterilmesi ve uzun ömürlü bazı yalancıların sahâbî diye kaydedilmesi gibi sebeplerle meydana gelen hatalar üzerinde durulmuştur. Eserin son kısmında daha önce adıyla tanıtılmış da olsa künyesiyle şöhret bulanlarla hanım sahâbîlere yer verilmiş, sahâbî olduğu ileri sürülen bazı cinler de zikredilmiştir. Diğer taraftan bazı sahâbîlerin birden fazla isimle bilinmesi, bazılarının künyeleriyle tanınması, bir kısmının Hz. Peygamber'in farklı bir isimle anması, muhadram olan birinin Resûl-i Ekrem'i çocukken gördüğünün ileri sürülmesi gibi sebeplerle bazı şahıslar iki yerde alınmış, ancak birinden diğerine atıfta bulunulmuştur. Konusunda en geniş muhtevaya sahip olan eser, mükerrerleriyle birlikte 12.300 kadar biyografiyi ihtiva etmekteyse de müellifin esere devamlı olarak ilâvelerde bulunması, muhtelif vesilelerle bazı biyografilerin "mübhemât" bölümünde ele alınacağı belirtildiği halde kitabın hiçbir baskısında böyle bir bölümün bulunmaması *el-İşâbe*'nin tamamlanmadığı kanaatini uyandırmaktadır (Sehâvî, s. 176).

İbn Hacer, *el-İşâbe*'yi kaleme alırken altmıştan fazlası sahâbe hakkında olmak üzere çoğunun rivayet hakkını elde ettiği 940'ı aşkın eserden faydalanmış (Şâkir Mahmûd Abdülmün'im, *İbn Hacer el-'Askalânî*, II, 5), naklettiği görüşlerin kaynağını ve bu kaynaklardaki bazı hataları zikretmiş, sahâbî olduğu halde ilgili eserlerde zikredilmeyenlerle sahâbî zannedilenleri belirtmiş, buna rağmen 100.000'den

fazla olduğu kaydedilen sahâbenin ancak onda birinin tesbit edilebildiğini, İbn Abdülber en-Nemerî'nin de bütün sahâbeyi bir araya getirmek arzusuyla eserine *el-İsti'âb* adını verdiği halde bunu yapamadığını söylemiştir (*el-İşâbe*, I, 3-4). Kitapta sahâbîlere şöhretleri ölçüsünde yer verilerek genellikle bir zatın tam adı, soyu, kabilesi, aşireti, doğum ve ölüm tarihi belirtilmiş, sahâbî olduğunu gösteren özellikleri ve bazı menkıbeleriyle bulunduğu gazveler zikredilmiş, İslâm tarihinde ve hadis rivayetindeki yeri ele alınarak rivayet ettiği bazı hadislerle ve bunları nakleden kaynaklara işaret edilmiştir.

Sahâbe konusunda daha önce kaleme alınan eserler üzerinde ikmal çalışmaları yapıldığı halde *el-İşâbe*'ye bir zeyil yazılmaması eserin mükemmelliğini ortaya koymaktadır. Süyûtî, *el-İşâbe*'yi 'Aynü'l-İşâbe fî ma'rifeti's-şahâbe adıyla ihtisar etmiş (Ahmed eş-Şerkâvî İkbâl, s. 257-258), Şâkir Mahmûd Abdülmün'im, *İbn Hacer el-'Askalânî ve dirâsetü muşannefâtihî ve menhecihî ve mevâridihî fî kitâbihî'l-İşâbe* adlı doktora çalışmasında eserin metodunu, kaynaklarını ve önemini ortaya koymuştur (I-, Bağdat 1398/1978; I-II, Beyrut 1417/1997). *el-İşâbe*, Mevlevî Muhammed Vecih, Abdülhak, Gulâm Kadîr ve Aloys Sprenger (I-IV, Kalküta 1270-1291/1853-1874), Hasan el-Feyyûmî İbrâhim (I-IV, Kahire 1328), Tâhâ Muhammed ez-Zeynî (I-IV, Kahire 1969) ve Ali Muhammed el-Bicâvî (I-VIII, Kahire 1390-1392/1970-1972, 1413/1992) tarafından yayımlanmış, ayrıca muhtelif neşirleri yapılmıştır (I-VIII, Kahire 1323, 1325; I-IV, Bağdat 1327/1909 [kenarında *el-İsti'âb*'la birlikte]; I-IV, Kahire 1328/1358).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 2-12; Sehâvî, *el-'İlân bi't-teubih*, s. 176; Ahmed eş-Şerkâvî İkbâl, *Meketebetü'l-Celâl es-Süyûtî*, Rabat 1397/1977, s. 257-258; Ma'a'l-Mektebe, s. 120-122; Muhyî Hilâl es-Serhân, *Fihristü ma'bu'âti vizâretü'l-eu-kâf*, Bağdat 1986, s. 183-189; Sâlihiyye, *el-Mu'cemü's-şâmil*, II, 142-143; Şâkir Mahmûd Abdülmün'im, *İbn Hacer el-'Askalânî ve dirâsetü muşannefâtihî ve menhecihî ve mevâridihî fî kitâbihî'l-İşâbe*, Beyrut 1417/1997, I, 296-300, 403-471; II, 5-307; a.m.f., "Te'avvürü't-te'lif fî ma'rifeti's-şahâbe ve'l-muşannefâtü'llet berezet fih", *Mecelletü'l-bağşi'l-ilmî ve'l-türâsi'l-İslâmî*, IV, Mekke 1401/1981, s. 351-361; Raif Georges Khoury, "L'importance de l'İşâba d'Ibn Hağar al-'Asqalânî pour l'étude de la littérature arabe des premiers siècles islamiques, vue à travers l'exemple des œuvres de 'Abdallâh Ibn al-Mubârak", *St. I*, XLII (1976), s. 115-145; Ali Hüsnî el-Harputî, "el-İşâbe fî temyizi's-şahâbe li'bn Hacer el-Askalânî", *Tî*, V, 573-593.

M. YAŞAR KANDEMİR